

Η ΟΔΗΓΙΑ 2004/35/ΕΚ ΣΧΕΤΙΚΑ ΜΕ ΤΗΝ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΗ ΕΥΘΥΝΗ

Δρ. Κλεονίκη Πουϊκλή

Deputy Head of Section - Public Law / ERA Academy of European Law
Μεταδιδακτορική Ερευνήτρια / Νομική Σχολή ΕΚΠΑ

Σκοπός και στόχοι της Οδηγίας

❑ **Αντικείμενο/Σκοπός** της παρούσας οδηγίας είναι να διαμορφώσει ένα πλαίσιο για την περιβαλλοντική ευθύνη βάσει της αρχής «ο ρυπαίνων πληρώνει», με σκοπό την πρόληψη και την αποκατάσταση περιβαλλοντικής ζημίας (άρθρο: 1).

❑ **Στόχοι:**

- Ελαχιστοποίηση των κινδύνων περιβαλλοντικής ζημίας
- Αποτροπή και αποκατάσταση των περιβαλλοντικών ζημιών
- Συμβολή στη μείωση της απώλειας της βιοποικιλότητας

- Να «παρακινούνται οι φορείς εκμετάλλευσης να λαμβάνουν μέτρα και να αναπτύσσουν πρακτικές που να αποσκοπούν στην ελαχιστοποίηση των κινδύνων περιβαλλοντικής ζημίας»
- Να αποτρέπεται και να αποκαθίσταται η περιβαλλοντική ζημία, ώστε να επέλθει μείωση του αριθμού των μολυσμένων τοποθεσιών στην ΕΕ στο μέλλον
- Να βοηθήσει στη μείωση της απώλειας βιοποικιλότητας στην ΕΕ με την καθιέρωση ευθύνης για ζημίες σε είδη

και φυσικούς οικοτόπους που προστατεύονται βάσει των οδηγιών για τα πτηνά και τους οικοτόπους

Φυσικά, για την υλοποίηση αυτών των στόχων η Οδηγία ρυθμίζει ζητήματα που αφορούν **ΤΟ ΚΟΣΤΟΣ ΤΩΝ ενεργειών, καθώς και την άσκηση διοικητικών και ενδίκων μέσων από ενδιαφερόμενα**

φυσικά ή νομικά πρόσωπα

Διαδικασία μεταφοράς στα ΚΜ

- ❑ Προθεσμία μεταφοράς στα ΚΜ: **30 Απριλίου 2007**
- ❑ Προειδοποιητική Επιστολή: **Προς 23 ΚΜ - 1 Ιουνίου 2007**
- ❑ Αιτιολογημένη Γνώμη: **Προς 16 ΚΜ - 1 Φεβρουαρίου 2008**
- ❑ Προσφυγή επί παραβάσει: **9 ΚΜ - 26 Ιουνίου 2008**
- ❑ Καταδικαστική απόφαση του ΔΕΕ: **7 ΚΜ - Φινλανδία, Γαλλία, Σλοβενία, Λουξεμβούργο, Ελλάδα, Αυστρία, Ηνωμένο Βασίλειο**
- ❑ Μεταφορά από όλα τα ΚΜ: **30 Ιουνίου 2010**

Βασικά χαρακτηριστικά της Οδηγίας

- Το πρώτο ενωσιακό νομοθέτημα το οποίο αποτελεί εφαρμογή της αρχής «ο ρυπαίνων πληρώνει» στο πεδίο της ζημίας στο περιβάλλον
- Έχει **οριζόντιο χαρακτήρα**, καθώς συνδέεται με άλλα ενωσιακά νομοθετήματα (Οδηγία για τους Οικοτόπους, Οδηγία Πλαίσιο για τα Ύδατα, Οδηγία Πλαίσιο για τα απόβλητα)
- **Στόχος η ελάχιστη εναρμόνιση μεταξύ των ΚΜ** / [Άρθρο 16] Τα ΚΜ μπορούν να διατηρήσουν ή να υιοθετήσουν αυστηρότερες ρυθμίσεις
- **Ισχύει για το μέλλον μόνον**. Όχι αναδρομική ισχύς [Άρθρο 17]
- Θεσπίζει σύστημα ευθύνης **διοικητικού δικαίου**
- **Μόνον ζημίες σε περιβαλλοντικά έννομα αγαθά per se** (όχι περιουσιακές ή προσωπικές ζημίες)
- Έμφαση στην **in natura** αποκατάσταση των περιβαλλοντικών ζημιών (πρωτογενής, συμπληρωματική και αντισταθμιστική)

Πεδίο Εφαρμογής (I)

ΒΑΣΙΚΗ ΠΡΟΒΛΕΨΗ:

Η Οδηγία επιβάλλει **ευθύνη** στον **φορέα εκμετάλλευσης** όσον αφορά την **πρόληψη** και **αποκατάσταση** επικείμενης επαπειλούμενης ή πραγματικής **περιβαλλοντικής ζημίας** [Άρθρο 3 (1)]

ΑΠΑΡΑΙΤΗΤΗ ΠΡΟΫΠΟΘΕΣΗ: Η ύπαρξη αιτιώδους συνδέσμου μεταξύ περιβαλλοντικής ζημίας και σχετικής δραστηριότητας

- **ΦΟΡΕΑΣ ΕΚΜΕΤΑΛΛΕΥΣΗΣ [άρθρο 2(6)]:** οιοδήποτε φυσικό πρόσωπο ή νομικό πρόσωπο, ιδιωτικού ή δημοσίου δικαίου, το οποίο εκμεταλλεύεται ή ελέγχει την επαγγελματική δραστηριότητα ή, όταν αυτό προβλέπεται από την εθνική νομοθεσία, στο οποίο έχει μεταβιβασθεί αποφασιστική οικονομική αρμοδιότητα όσον αφορά την τεχνική λειτουργία τέτοιας δραστηριότητας, συμπεριλαμβανομένου του κατόχου σχετικής αδείας ή εξουσιοδότησης ή οποιουδήποτε προσώπου καταχωρεί ή κοινοποιεί τέτοια δραστηριότητα

Οι εννοιες που καθορίζουν το πεδίο εφαρμογής

Πεδίο Εφαρμογής (II)

- ☐ **ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΚΗ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ [άρθρο 2(7)]:** οποιαδήποτε δραστηριότητα που ασκείται στο πλαίσιο οικονομικής δραστηριότητας ή επιχείρησης, ανεξαρτήτως εάν αυτή είναι ιδιωτική ή δημόσια, κερδοσκοπικού ή μη χαρακτήρα.
- ☐ **ΖΗΜΙΑ [άρθρο 2(2)]:** η μετρήσιμη δυσμενής μεταβολή φυσικού πόρου ή η μετρήσιμη υποβάθμιση υπηρεσίας συνδεδεμένης με φυσικό πόρο που μπορεί να συμβεί άμεσα ή έμμεσα.
 - ✓ Ζημία στο εδάφους
 - ✓ Ζημία στα υδάτων
 - ✓ Ζημία στη βιοποικιλότητα
- ☐ **ΕΙΔΗ ΕΥΘΥΝΗΣ [άρθρο 3(1)]:**
 - ✓ Αντικειμενική για δραστηριότητες βάσει της νομοθεσίας της ΕΕ που απαριθμούνται στο παράρτημα III
 - ✓ Υποκειμενική για δραστηριότητες εκτός του παραρτήματος III και μόνο για περιπτώσεις ζημίας στη βιοποικιλότητα

Στο παράρτημα III απαριθμούνται δραστηριότητες βάσει 14 κατηγοριών νομοθεσίας της ΕΕ:

1. δραστηριότητες που επιτρέπονται βάσει της οδηγίας για τις βιομηχανικές εκπομπές (2010/75/ΕΕ)
2. διαδικασίες διαχείρισης αποβλήτων
3. απορρίψεις συγκεκριμένων επικίνδυνων ουσιών σε εσωτερικά επιφανειακά ύδατα, για τις οποίες απαιτείται προηγούμενη άδεια
4. απορρίψεις συγκεκριμένων επικίνδυνων ουσιών σε υπόγεια ύδατα, για τις οποίες απαιτείται προηγούμενη άδεια
5. απορρίψεις ρυπαντών σε επιφανειακά ή υπόγεια ύδατα, για τις οποίες απαιτείται προηγούμενη άδεια
6. άντληση και κατακράτηση ύδατος
7. παραγωγή, χρήση, αποθήκευση, κατεργασία, ταφή, απελευθέρωση στο περιβάλλον και μεταφορά εντός της περιμέτρου της επιχείρησης επικίνδυνων ουσιών, επικίνδυνων παρασκευασμάτων, φυτοφαρμάκων και άλλων φυτοπροστατευτικών προϊόντων και βιοκτόνων

8. μεταφορές επικινδύνων ή ρυπογόνων εμπορευμάτων οδικώς, σιδηροδρομικώς, δια των εσωτερικών πλωτών οδών, θαλασσίως ή εναερίως
9. λειτουργία εγκαταστάσεων εγκεκριμένων βάσει της νομοθεσίας για την ατμοσφαιρική ρύπανση
10. περιοριζόμενη χρήση, συμπεριλαμβανομένης της μεταφοράς, γενετικώς τροποποιημένων μικροοργανισμών (ΓΤΟ)
11. σκόπιμη ελευθέρωση στο περιβάλλον, μεταφορά και διάθεση στην αγορά ΓΤΟ
12. διασυνοριακή αποστολή αποβλήτων
13. διαχείριση εξορυκτικών αποβλήτων
14. λειτουργία τόπων αποθήκευσης διοξειδίου του άνθρακα

Εξαιρέσεις (I) / Άρθρο 4

ΠΡΩΤΗ ΚΑΤΗΓΟΡΙΑ→

ΔΕΝ καλύπτεται περιβαλλοντική ζημία ή επικείμενη απειλή που οφείλεται σε:

- α) ένοπλη σύγκρουση, εχθροπραξίες, εμφύλιο πόλεμο ή εξέγερση
- β) φυσικό φαινόμενο εξαιρετικού, αναπότρεπτου και ακατανίκητου χαρακτήρα
- γ) δραστηριότητες με σκοπό, κυρίως, την εξυπηρέτηση της εθνικής άμυνας, της διεθνούς ασφάλειας ή της προστασίας από φυσικές καταστροφές

ΔΕΥΤΕΡΗ ΚΑΤΗΓΟΡΙΑ→

- Περιβαλλοντική ζημία ή η επικείμενη απειλή που προκύπτει από συμβάντα που καλύπτονται από διεθνείς συμβάσεις σχετικές με ζημίες οφειλόμενες είτε στη ρύπανση από υδρογονάνθρακες είτε στη μεταφορά επικίνδυνων εμπορευμάτων
- Πυρηνικοί κίνδυνοι, η περιβαλλοντική ζημία ή η επικείμενη απειλή που προέρχονται από τον τομέα της πυρηνικής ενέργειας

Πότε δεν έχει εφαρμογή η Οδηγία?

Εξαιρέσεις (II) / Άρθρο 4

ΤΡΙΤΗ ΚΑΤΗΓΟΡΙΑ→

Εξαιρείται η περιβαλλοντική ζημία ή η επικείμενη απειλή που οφείλεται σε **ρύπανση διάχυτου χαρακτήρα** εφόσον δεν αποδεικνύεται η αιτιώδης συνάφεια μεταξύ της ζημίας και των δραστηριοτήτων μεμονωμένων φορέων εκμετάλλευσης

ΤΕΤΑΡΤΗ ΚΑΤΗΓΟΡΙΑ→

▪ Εξαίρεση *ratione temporis*:

Εξαιρούνται οι ζημίες που προκλήθηκαν από γεγονότα που συνέβησαν πριν από τις 30.4.2007 ή από δραστηριότητα η οποία πραγματοποιήθηκε και έληξε πριν από την ημερομηνία αυτή

Πότε δεν έχει εφαρμογή η Οδηγία?

- Τρίτη κατηγορία: Δεν προσδιορίζεται ρητά στο κείμενο της Οδηγίας ο όρος “αιτιώδης συνάφεια”. Θα πρέπει να ερμηνευτεί ως “άμεση αιτιώδης συνάφεια” με εφαρμογή της θεωρίας της “πρόσφορης αιτίας” (ΔΕΕ, 25.1.2007, C-278/05, Carol Marilyn Robins, σκ. 69). Εξαιρετικά σύνθετο νομικό ζήτημα στο πεδίο της περιβαλλοντικής ευθύνης.
- Τέταρτη κατηγορία: Αποκλείονται οι “ιστορικές” ζημίες για λόγους ασφάλειας δικαίου αφήνοντας, ωστόσο, χωρίς αποκατάσταση τις ήδη 300.000 μολυσμένες περιοχές εντός Ευρώπης.

Ζημία στη βιοποικιλότητα (I)

Όριο διαπίστωσης ζημίας → οποιαδήποτε ζημία έχει σημαντικά δυσμενείς συνέπειες για την επίτευξη ή τη συντήρηση της ευνοϊκής κατάστασης διατήρησης των προστατευόμενων οικοτόπων ή ειδών.

Η σημασία αυτών των συνεπειών πρέπει να αξιολογείται σε σχέση με την αρχική κατάσταση, λαμβάνοντας υπόψη τα κριτήρια που περιλαμβάνονται στο Παράρτημα I.

Ζημίες στα προστατευόμενα είδη →

- Είδη σπάνιων, ευπαθών, απειλούμενων και ενδημικών πτηνών (παρ/μα I της οδηγίας 2009/147) και τα αποδημητικά είδη
- Είδη “κοινοτικού ενδιαφέροντος” που περιλαμβάνονται στα παρ/ματα II και IV της οδηγίας 92/43
- Είδη που καθορίζονται από το κράτος μέλος για ισοδύναμους σκοπούς

Ζημία στη βιοποικιλότητα (II)

Ζημίες στους οικοτόπους →

- Οικότοποι σπάνιων, ευπαθών, απειλούμενων και ενδημικών πτηνών (παρ-μα I της οδηγίας 2009/147) και των αποδημητικών ειδών ανεξαρτήτως εαν ανήκουν ή όχι σε ΖΕΠ
- Οικότοποι ειδών του παρ-ματος II της οδηγίας 92/43 ανεξαρτήτως εαν ανήκουν ή όχι σε ΕΖΔ
- Φυσικοί οικότοποι του παρ-ματος I της οδηγίας 92/43 ανεξαρτήτως εαν ανήκουν ή όχι σε ΕΖΔ
- Τόποι αναπαραγωγής ή ανάπαυσης των ειδών του παρ-ματος I της οδηγίας 92/43 ανεξαρτήτως εαν ανήκουν ή όχι σε ΕΖΔ
- Οικότοποι που καθορίζονται από το κράτος μέλος για ισοδύναμους σκοπούς

Ως ζημία στα προστατευόμενα είδη και τους οικοτόπους λογίζεται εκείνη που έχει σημαντικές δυσμενείς συνέπειες για την ευνοϊκή κατάσταση διατήρησης ειδών και οικοτόπων

Ζημία στα ύδατα

Όριο διαπίστωσης Ζημίας → Η ζημία πρέπει να επηρεάζει δυσμενώς, σε σημαντικό βαθμό την οικολογική, χημική ή/και ποσοτική κατάσταση, ή/και το οικολογικό δυναμικό των υδάτων

- Ο προσδιορισμός των ως άνω εννοιών γίνεται μέσω των παραρτημάτων της οδηγίας 2000/60
- Ο καθορισμός των υδάτων γίνεται, α) μέσω του άρθρου 1 της οδηγίας 2000/60 (πρόκειται για τα επιφανειακά, τα μεταβατικά, τα παράκτια και τα υπόγεια ύδατα), β) μέσω της οδηγίας 2008/56 για τη θαλάσσια στρατηγική και γ) μέσω των οδηγιών 2009/147 και 92/43 (χωρικά ύδατα και ΑΟΖ)

- Η οικολογική κατάσταση ενός συστήματος επιφανειακών υδάτων
- Το οικολογικό δυναμικό
- Η χημική κατάσταση των επιφανειακών υδάτων
- Η χημική κατάσταση των υπόγειων υδάτων
- Η ποσοτική κατάσταση των υπόγειων υδάτων

Ζημία στο έδαφος

Όριο διαπίστωσης Ζημίας → οιαδήποτε ρύπανση του εδάφους η οποία δημιουργεί σοβαρό κίνδυνο δυσμενών συνεπειών για την ανθρώπινη υγεία, ως αποτέλεσμα της άμεσης ή έμμεσης εισαγωγής εντός του εδάφους, επί του εδάφους ή στο υπέδαφος, ουσιών, παρασκευασμάτων, οργανισμών ή μικροοργανισμών.

- Όχι ρυθμίσεις του δικαίου της ΕΕ / εφαρμογή των εθνικών ρυθμίσεων
- Η ζημία στο έδαφος -σε αντίθεση με τις δύο προηγούμενες κατηγορίες- έχει αποκλειστικά ανθρωποκεντρική διάσταση
- Η ρύπανση εδάφους μη κατοικημένων περιοχών εκφεύγει του πεδίου εφαρμογής της Οδηγίας (;)

(Έμμεση) ζημία από αερομεταφερόμενα στοιχεία

Όριο διαπίστωσης ζημίας → Η ζημία που προκαλείται από αερομεταφερόμενα στοιχεία, στο μέτρο που αυτά μπορούν να προκαλέσουν ζημία στα ύδατα, στο έδαφος ή σε προστατευόμενα είδη και οικοτόπους (αιτ. σκ. 4 οδηγίας 2004/35)

- Η ζημία περιλαμβάνει την προκληθείσα και την άμεση απειλή ζημίας για τις οποίες υπόκεινται σε υποχρεώσεις πρόληψης και αποκατάστασης οι φορείς εκμετάλλευσης (ΔΕΕ, 13.7.2017, C-129/16, *Turkevei*, σκ. 46 και 47)

Υποχρεώσεις του φορέα εκμετάλλευσης / Άρθρα 5 και 6

ΠΡΟΛΗΠΤΙΚΗ ΔΡΑΣΗ→

Σε περίπτωση επικείμενης απειλής περιβαλλοντικής ζημίας, ο φορέας εκμετάλλευσης πρέπει:

- ✓ να εφαρμόζει «αμελλητί» προληπτικά μέτρα
- ✓ να ενημερώνει «αμελλητί» την αρμόδια αρχή εάν τα μέτρα δεν εξαλείφουν την απειλή ζημίας

ΔΡΑΣΗ ΑΠΟΚΑΤΑΣΤΑΣΗΣ→

Αν έχει επέλθει περιβαλλοντική ζημία, ο φορέας εκμετάλλευσης πρέπει:

- ✓ να ενημερώνει «αμελλητί» την αρμόδια αρχή
- ✓ να προβαίνει «αμέσως» σε επείγουσες διορθωτικές ενέργειες
- ✓ να εκτελεί διορθωτικά μέτρα που έχουν συμφωνηθεί από την αρμόδια αρχή

Εάν επέλθουν οι ζημίες αυτές ή αν υπάρχει επικείμενη επέλευσή τους, ποιες υποχρεώσεις γεννώνται για τον φορέα της εκμετάλλευσης

- ΔΥΟ ΕΙΔΗ ΥΠΟΧΡΕΩΣΕΩΝ → Υποχρέωση δράσης και υποχρέωση ενημέρωσης είτε βρισκόμαστε στο πεδίο της πρόληψης είτε στο πεδίο της αποκατάστασης
- Ως «προληπτικά μέτρα» νοούνται οποιαδήποτε μέτρα λαμβάνονται για την αντιμετώπιση γεγονότος, πράξεως ή παραλείψεως που προκαλεί επικείμενη απειλή περιβαλλοντικής ζημίας, ούτως ώστε να προληφθεί ή να ελαχιστοποιηθεί η εν λόγω ζημία.
- Ως «μέτρα αποκατάστασης» νοούνται οποιαδήποτε δράση, ή συνδυασμός δράσεων, συμπεριλαμβανομένων των ελαφρυντικών ή προσωρινών μέτρων, για την αποκατάσταση, την επανόρθωση ή την αντικατάσταση των φυσικών πόρων ή/και υπηρεσιών που υπέστησαν ζημία, ή την εξασφάλιση εναλλακτικών δυνατοτήτων ισοδύναμων προς τους εν λόγω πόρους ή υπηρεσίες, όπως προβλέπεται στο Παράρτημα II.
- Εάν ο φορέας εκμετάλλευσης δεν προβεί στις παραπάνω ενέργειες, η αρμόδια αρχή πρέπει να απαιτήσει την πραγματοποίησή τους

Υποχρεώσεις της αρμόδιας αρχής (I) / Άρθρα 5 και 6

ΠΡΟΛΗΠΤΙΚΗ ΔΡΑΣΗ→

Σε περίπτωση επικείμενης απειλής περιβαλλοντικής ζημίας, αρμόδια αρχή μπορεί ανά πάσα στιγμή:

- ✓ να απαιτήσει από το φορέα εκμετάλλευσης την παροχή πληροφοριών
- ✓ να απαιτήσει από το φορέα εκμετάλλευσης να λάβει τα αναγκαία προληπτικά μέτρα και να του δώσει οδηγίες
- ✓ να αναλάβει η ίδια τα αναγκαία προληπτικά μέτρα

ΔΡΑΣΗ ΑΠΟΚΑΤΑΣΤΑΣΗΣ→

Αν έχει επέλθει περιβαλλοντική ζημία, η αρμόδια αρχή μπορεί ανά πάσα στιγμή:

- ✓ να απαιτήσει από το φορέα εκμετάλλευσης συμπληρωματικές πληροφορίες
 - ✓ να απαιτήσει από το φορέα εκμετάλλευσης να λάβει τα αναγκαία προληπτικά μέτρα ή να του δώσει σχετικές οδηγίες για άμεσο έλεγχο, περιορισμό, απομάκρυνση ή άλλου είδους διαχείριση των συγκεκριμένων ρύπων ή των ζημιογόνων παραγόντων
- να αναλάβει η ίδια τα αναγκαία μέτρα αποκατάστασης

Υποχρεώσεις της αρμόδιας αρχής (II) / Άρθρο 11 και 12

- Να εντοπίσει τον φορέα που προκάλεσε τη ζημία ή την επικείμενη απειλή
 - Να εκτιμήσει τη σοβαρότητα της ζημίας (ή συμπληρωματικά να ζητήσει από τον φορέα να κάνει τη δική του αξιολόγηση)
 - Να καθορίσει τα μέτρα αποκατάστασης
-
- Η αρμόδια αρχή, εκτός από την ανάληψη δράσεων (άρθ. 5 και 6) μπορεί να εξουσιοδοτήσει τρίτους ή να απαιτήσει από τρίτους να εκτελέσουν τα αναγκαία μέτρα
-
- Η οδηγία ορίζει δύο τρόπους για να αναλάβει δράση η αρμόδια αρχή: είτε **κατόπιν αίτησης τρίτων ενδιαφερομένων** (άρθ. 12) είτε από **δική της πρωτοβουλία**

Κόστος πρόληψης και αποκατάστασης / Άρθρο 8

- Ο φορέας εκμετάλλευσης επιβαρύνεται με το κόστος των δράσεων πρόληψης και αποκατάστασης
- Η αρμόδια αρχή, εάν έλαβε τα μέτρα αυτή, ανακτά από τον φορέα που προκάλεσε τη ζημία ή την επικείμενη απειλή το κόστος που επιβαρύνθηκε από την πραγματοποίηση των εν λόγω μέτρων
- Η αρμόδια αρχή είναι υποχρεωμένη να ανακτήσει το κόστος που κατέβαλε ή τουλάχιστον να προβεί στις αναγκαίες ενέργειες
- Δεν προβλέπεται η διαδικασία ανάκτησης αλλά αφήνεται στη διακριτική ευχέρεια των κρατών

Η αρμόδια αρχή μπορεί να ανακτήσει το κόστος των μέτρων που υλοποίησε και από τρίτον, πέραν του φορέα, όταν η ζημία οφείλεται σε αυτόν λόγω άσκησης επαγγελματικής δραστηριότητας π.χ., ο προμηθευτής μιας εγκατάστασης (άρθ. 10)

Ωστόσο, η αρμόδια αρχή μπορεί να αποφασίσει να μην ανακτήσει το πλήρες κόστος σε περίπτωση που οι απαιτούμενες προς τούτο δαπάνες υπερβαίνουν το ανακτήσιμο ποσό ή σε περίπτωση που δεν μπορεί να προσδιορισθεί ο φορέας εκμετάλλευσης

Κόστος πρόληψης και αποκατάστασης / Λόγοι απαλλαγής / Άρθρο 8

ΥΠΟΧΡΕΩΤΙΚΟΙ ΛΟΓΟΙ ΑΠΑΛΛΑΓΗΣ→

- ✓ Πρόκληση από τρίτο και παρά τη λήψη των ενδεδειγμένων μέτρων προστασίας
- ✓ Συμμόρφωση προς υποχρεωτική διαταγή ή εντολή δημόσιας αρχής

ΔΥΝΗΤΙΚΟΙ ΛΟΓΟΙ ΑΠΑΛΛΑΓΗΣ→

- ✓ Απαλλάσσεται από το κόστος των δράσεων αποκατάστασης (όχι των δράσεων πρόληψης) ο φορέας εκμετάλλευσης που διαθέτει νόμιμη άδεια
- ✓ Απαλλάσσεται από το κόστος των δράσεων αποκατάστασης (όχι των δράσεων πρόληψης) ο φορέας εκμετάλλευσης που αποδεικνύει ότι δεν μπορούσε να προβλεφθεί η ζημία σύμφωνα με την κατάσταση των τεχνικών και επιστημονικών γνώσεων κατά το χρόνο πρόκλησής της (state-of-the-art)

ΥΠΟΧΡΕΩΤΙΚΟΙ ΛΟΓΟΙ

-Το βάρος απόδειξης ανήκει στον φορέα

-Στις περιπτώσεις αυτές, τα κράτη μέλη λαμβάνουν τα κατάλληλα μέτρα ώστε να μπορέσει ο φορέας εκμετάλλευσης να ανακτήσει το κόστος με το οποίο επιβαρύνθηκε.

Αίτημα ανάληψης δράσης / Άρθρο 12

Πρόσβαση στη δικαιοσύνη / Άρθρο 13

Άρθρο 12 / αίτημα ανάληψης δράσης →

Κάθε φυσικό ή νομικό πρόσωπο το οποίο:

- α) επηρεάζεται ή ενδέχεται να επηρεαστεί από την περιβαλλοντική ζημία
- β) έχει επαρκές έννομο συμφέρον για την λήψη απόφασης σχετικής με την περιβαλλοντική ζημία ή
- γ) υποστηρίζει ότι επέρχεται προσβολή δικαιώματος, όπου το δικονομικό σύστημα του κράτους μέλους το απαιτεί ως προϋπόθεση, μπορεί να υποβάλει στην αρμόδια αρχή παρατηρήσεις σε σχέση με προκληθείσα ή επερχόμενη περιβαλλοντική ζημία και να υποβάλει και σχετικό αίτημα για ανάληψη δράσης

Άρθρο 13 / Προσφυγή στη δικαιοσύνη →

Δικαίωμα των ανωτέρω προσώπων να προσφύγουν στην δικαιοσύνη για τον έλεγχο της ουσιαστικής και διαδικαστικής νομιμότητας των πράξεων ή παραλείψεων της αρμόδιας αρχής

Νομολογία (I)

Raffinerie Mediterranee (ERG) SpA v Ministero dello Sviluppo economico
(Cases C-379/08 and C-380/08; and Case C-378/08, 2010)

- Λειτουργία πολλών εταιρειών πετροχημικών στην περιοχή Priolo Gargallo της Σικελίας από το 1960
- Περίπτωση διαδοχικών/διαχρονικών εστιών ρύπανσης
- Ζήτημα αποκατάστασης των ζημιών → απομάκρυνση δύο μέτρων μολυσμένου ιζήματος από τον όρμο της Augusta (προστατευμένο αγκυροβόλιο), την κατασκευή υδραυλικού προχώματος για τη συγκράτηση των υπόγειων υδάτων και την κατασκευή φυσικού φράγματος κατά μήκος της ακτογραμμής δίπλα στις εγκαταστάσεις των εταιρειών
- Κεντρικό ερώτημα είναι εάν είναι επιτρεπτό η αρμόδια εθνική αρχή να χρησιμοποιεί **τεκμήρια**, προκειμένου να αποδείξει την **αιτιώδη συνάφεια** μεταξύ μιας συγκεκριμένης δραστηριότητας και της πρόκλησης περιβαλλοντικής ζημιάς.

Νομολογία (I) (συν.)

Raffinerie Mediterranee (ERG) SpA v Ministero dello Sviluppo economico
(Cases C-379/08 and C-380/08; and Case C-378/08, 2010)

- Το ΔΕΕ κατέληξε στα εξής συμπεράσματα:
 - ✓ η υποχρέωση αποκατάστασης βαρύνει τους φορείς εκμετάλλευσης **ανάλογα με τη συμμετοχή** τους στην πρόκληση ρύπανσης ή στον κίνδυνο ρύπανσης, η αρμόδια εθνική αρχή **μπορεί να τεκμαίρει την ύπαρξη αιτιώδους συνάφειας** ως προϋπόθεση για την επιβολή μέτρων αποκατάστασης, εφόσον διαθέτει **ευλογοφανείς ενδείξεις** ικανές να στηρίζουν την υπόθεσή της, όπως είναι η εγγύτητα της εγκατάστασης του φορέα με τη διαπιστωθείσα ρύπανση και η αντιστοιχία μεταξύ των ρυπογόνων ουσιών που ανευρέθηκαν και των συστατικών που χρησιμοποιεί αυτός στο πλαίσιο των δραστηριοτήτων του
 - ✓ Ο φορέας εκμετάλλευσης μπορεί να ανατρέψει το τεκμήριο (ERG I)
 - ✓ Η Οδηγία για την περιβαλλοντική ευθύνη **επιτρέπει σε εξαιρετικές περιστάσεις** στις αρμόδιες εθνικές αρχές να επιβάλουν στους φορείς εκμεταλλεύσεων γαιών που βρίσκονται δίπλα στον αιγιαλό τη **λήψη μέτρων αποκατάστασης, ακόμη κι αν δεν αποδεικνύεται πλήρως η συμβολή τους στην πρόκληση της ρύπανσης**. Τα μέτρα αυτά θα πρέπει να αποσκοπούν **στην μη χειροτέρευση της κατάστασης** και να είναι τα απολύτως αναγκαία για την επίτευξη του στόχου (ERG II)

Νομολογία (II)

Ministero dell'Ambiente e della Tutela del Territorio e del Mare v Fipa Group Srl (Case C-534/13, 2015)

- Η υπόθεση αφορούσε αιτήματα για την αποκατάσταση πολλών σοβαρά μολυσμένων τοποθεσιών στη Massa Carrara της Βόρειας Ιταλίας
- Η μόλυνση προκλήθηκε από τη Montedison Srl. (τώρα Edison S.p.A.), η οποία στη συνέχεια πούλησε τις τοποθεσίες σε τρεις εταιρείες
- Οι τοποθεσίες χαρακτηρίστηκαν νομοθετικά ως «τόποι εθνικού ενδιαφέροντος»
- Το ΔΕΕ κατέληξε στο συμπέρασμα ότι δεν αντιβαίνει στην η Οδηγία για την περιβαλλοντική ευθύνη ρύθμιση του ιταλικού δικαίου, η οποία δεν απαιτεί από τους ιδιοκτήτες γης να αποκαταστήσουν τη μόλυνση στο έδαφός τους, αν δεν την προκάλεσαν οι ίδιοι
 - ✓ Αυτό που απαιτεί η ιταλική νομοθεσία από τους γαιοκτήμονες αυτούς είναι να αποζημιώσουν την αρμόδια αρχή για τα έξοδα που κατέβαλε για την αποκατάσταση του εδάφους έως την αγοραία αξία της αποκατασταθείσας γης

Νομολογία (III)

Türkevei Tejtermelő Kft. v Országos Környezetvédelmi és Természetvédelmi Főfelügyelőség (Case C-129/16, 2017)

- Η υπόθεση αφορούσε ατμοσφαιρική ρύπανση από την αποτέφρωση αποβλήτων
- Το ΔΕΕ δήλωσε ότι «η ατμοσφαιρική ρύπανση δεν συνιστά αυτή καθαυτήν περιβαλλοντική ζημία εμπίπτουσα στην η περιβαλλοντική ζημία περιλαμβάνει επίσης τη ζημία που προκαλείται από αεροφερόμενα στοιχεία, στο μέτρο που αυτά μπορούν να προκαλέσουν ζημία στα ύδατα, στο έδαφος ή σε προστατευόμενα είδη και φυσικούς οικοτόπους»

➤ Ζήτημα αιτιώδους σύνδεσης →

Το Δικαστήριο έκρινε ότι δεν αντιβαίνει στην Οδηγία για την περιβαλλοντική ευθύνη εθνική ρύθμιση η οποία, **πέραν των φορέων εκμετάλλευσης των ακινήτων** όπου προκλήθηκε παράνομη ρύπανση, **αναγνωρίζει ως εις ολόκληρον υπεύθυνους** μιας τέτοιας περιβαλλοντικής ζημίας και τους **κυρίους των εν λόγω ακινήτων, χωρίς να χρειάζεται να αποδειχθεί η ύπαρξη αιτιώδους συνάφειας** μεταξύ της συμπεριφοράς των εν λόγω κυρίων των ακινήτων και της διαπιστωθείσας ζημίας, υπό την προϋπόθεση ότι η κανονιστική αυτή ρύθμιση συνάδει προς τις γενικές αρχές του δικαίου της Ένωσης, καθώς και προς κάθε σχετική διάταξη των ΣΛΕΕ και ΣΕΕ και των πράξεων του παραγώγου δικαίου της Ένωσης

Νομολογία (IV)

Gert Volk v Unabhängiger Verwaltungssenat für die Steiermark
(Case C-529/15, 2017)

- Η υπόθεση αφορούσε φερόμενη ζημία των υδάτων από υδροηλεκτρικό σταθμό που εγκρίθηκε το 1998 και άρχισε να λειτουργεί το 2002
- Το ΔΕΕ έκρινε ότι η Οδηγία για την περιβαλλοντική ευθύνη ισχύει για τυχόν ζημία που προκλήθηκε από τον σταθμό παραγωγής ενέργειας μετά τις 30 Απριλίου 2007
- Το ΔΕΕ έκρινε επίσης ότι ο κάτοχος αλιευτικών δικαιωμάτων στον ποταμό κατάντη του σταθμού ηλεκτροπαραγωγής δικαιούται να κινηθεί διαδικασία επανεξέτασης βάσει της Οδηγίας για την περιβαλλοντική ευθύνη
- (Η Αυστρία τροποποίησε στη συνέχεια το εθνικό δίκαιο σχετικά με την πρόσβαση στη δικαιοσύνη)

Εφαρμογή της Οδηγίας (I)

Βασικό
Πρόβλημα
της Οδηγίας
2004/35/ΕΚ

Έκθεση της
Ευρωπαϊκής
Επιτροπής κατά
το άρθρο 18
παρ. 2 της
Οδηγίας
(14.4.2016)

**ΠΕΡΙΟΡΙΣΜΕΝΗ &
ΑΝΙΣΟΜΕΡΗΣ
ΕΦΑΡΜΟΓΗ ΜΕΤΑΞΥ
ΤΩΝ Κ-Μ**

ΑΠΡΙΛΙΟΣ 2007 - ΑΠΡΙΛΙΟΣ 2013

- **1245** επιβεβαιωμένα περιστατικά περιβαλλοντικής ζημίας υπό την Οδηγία 2004/35
- Ωστόσο, το **86%** εξ αυτών προέρχεται από δύο μόνο Κ-Μ (Ουγγαρία: 563 & Πολωνία: 506)
- **11 Κ-Μ** δεν ανέφεραν καθόλου περιστατικά περιβαλλοντικής ζημίας υπό την Οδηγία 2004/35

Εφαρμογή της Οδηγίας (II)

- ❑ Υποθέσεις υπό την Οδηγία 2004/35/ΕΚ ενώπιον εθνικών δικαστηρίων (2007-2013)
 - Πολωνία: 44 υποθέσεις
 - 1-5 υποθέσεις: Αυστρία, Βουλγαρία, Φινλανδία, Ελλάδα, Ουγγαρία, Λετονία, Μάλτα, Ισπανία, Σουηδία, Ηνωμένο Βασίλειο.
 - Καμία υπόθεση: Βέλγιο, Κύπρος, Τσεχία, Δανία, Εσθονία, Γαλλία, Ιρλανδία, Ιταλία, Λιθουανία, Λουξεμβούργο, Ολλανδία, Πορτογαλία, Ρουμανία, Σλοβακία, Σλοβενία
- ❑ Αιτήματα Ανάληψης Δράσης κατά το άρθρο 12 της Οδηγίας 2004/35/ΕΚ ενώπιον των αρμόδιων εθνικών δημόσιων αρχών (2007-2013)
 - Ιταλία: 93 αιτήματα ανάληψης δράσης
 - 1-20 αιτήματα ανάληψης δράσης: Αυστρία, Εσθονία, Φινλανδία, Γερμανία, Ελλάδα, Ιρλανδία, Μάλτα, Ισπανία, Σουηδία, Ηνωμένο Βασίλειο
 - Κανένα αίτημα ανάληψης δράσης: Βέλγιο, Βουλγαρία, Κύπρος, Τσεχία, Δανία, Γαλλία, Ουγγαρία, Λετονία, Λιθουανία, Λουξεμβούργο, Ολλανδία, Πολωνία, Πορτογαλία, Ρουμανία, Σλοβενία, Σλοβακία

Εφαρμογή της Οδηγίας / Ανομοιογενής μεταφορά στα ΚΜ

- **Άρθρο 16 της Οδηγίας:** «Η παρούσα οδηγία δεν εμποδίζει τα κράτη μέλη να διατηρούν ή να θεσπίζουν αυστηρότερες διατάξεις σχετικά με την πρόληψη και την αποκατάσταση περιβαλλοντικής ζημίας, συμπεριλαμβανομένου του προσδιορισμού των πρόσθετων δραστηριοτήτων [...] και του εντοπισμού πρόσθετων υπευθύνων»
 - Περιβαλλοντική Ζημία / Φορέας Εκμετάλλευσης
 - Διεύρυνση των δραστηριοτήτων του Παραρτήματος III
- **Άρθρο 9 της Οδηγίας: καταλογισμός δαπανών σε συντρέχον παίσιμα**
 - Ευθύνη εις ολόκληρον (εξαίρεση: Δανία, Φινλανδία, Γαλλία, Σλοβακία)
- **Άρθρο 8 παρ. 4 περ. α' & β' της Οδηγίας: Εξαιρέσεις από την ανάληψη του κόστους**

Άρθρο 16 →

- **Περιβαλλοντική Ζημία**
- ✓ Υιοθέτηση ευρύτερων υφιστάμενων εθνικών ορισμών (π.χ. Βέλγιο, Σουηδία)
- ✓ Διεύρυνση του πεδίου προστασίας και σε εθνικά προστατευόμενες κατηγορίες ειδών και φυσικών οικοτόπων (π.χ. Ελλάδα, Κύπρος, Αυστρία, Βέλγιο, Ισπανία, κ.α.)
 - **Φορέας Εκμετάλλευσης**
- ✓ Διεύρυνση της έννοιας σε όλες -πλην μίας- χώρες (π.χ. Πολωνία)
 - **Προσδιορισμός πρόσθετων υπεύθυνων μερών**
- ✓ **Όριο:** Απόφαση ΔΕΕ, C-378/08 *Raffinerie Medireranee (ERG)ea*
- ✓ **Ουγγαρία:** Εκκρεμής Υπόθεση ΔΕΕ, C-129/16 *Túrkevei*

Tejtermelő Kft

- *Διεύρυνση των δραστηριοτήτων του Παραρτήματος III*
- ✓ Προσθήκη νέων δραστηριοτήτων (π.χ. Γαλλία, Λετονία)
- ✓ Πρόβλεψη αντικειμενικής ευθύνης για ζημίες στη βιοποικιλότητα & για δραστηριότητες εκτός Παραρτήματος III (π.χ. Ελλάδα)
- ✓ Γενική επιβολή αντικειμενικής ευθύνης ανεξάρτητα από το είδος της δραστηριότητας (π.χ. Δανία. Φινλανδία)

Εφαρμογή της Οδηγίας / Κενά ή προβλήματα

- Πολύ υψηλό το κατώτατο όριο για την διαπίστωση περιβαλλοντικής ζημίας
 - Π.χ. περίπτωση πετρελαιοκηλίδας Rye Harbour (Ηνωμένο Βασίλειο)
- Διεπαφή με άλλα νομοθετήματα λόγω του οριζόντιου χαρακτήρα της Οδηγίας
 - Ανάγκη για ερμηνευτικές κατευθύνσεις από το ΔΕΕ για την συνδυαστική εφαρμογή των επίμαχων νομοθετημάτων
- ✓ ΔΕΕ C-01/03, Van de Walle & C-188/07, Commune de Mesquer (Οδηγία Πλαίσιο για τα Απόβλητα)
- ✓ ΔΕΕ C- 529/15, Gert Folk (Οδηγία Πλαίσιο για τα Ύδατα)
- Έλλειψη υποχρεωτικού μηχανισμού χρηματοοικονομικής ασφάλισης
 - Μελέτες της Ευρωπαϊκής Επιτροπής (2009 & 2010)
- Έλλειψη υποχρεωτικής πρόβλεψης και λήψης κυρώσεων
 - Π.χ. Κανονισμός REACH 1907/06 & Οδηγία Πλαίσιο για τα Απόβλητα (άρθρο: 36)
- Ανεπαρκής καταγραφή της προγενέστερης κατάστασης
 - Δυσκολίες στην υλοποίηση της in natura αποκατάστασης

Εφαρμογή της Οδηγίας / Έκθεση και έλεγχος REFIT - 2016

Οι κύριες προκλήσεις σύμφωνα με την έκθεση:

- «Χαμηλή διαθεσιμότητα δεδομένων για υποθέσεις ΕΠΕ, συμπεριλαμβανομένων ιδίως δεδομένων σχετικά με την εφαρμογή συμπληρωματικής και αντισταθμιστικής αποκατάστασης, επιπροσθέτως του γεγονότος ότι έντεκα κράτη μέλη δεν κοινοποίησαν ούτε ένα περιστατικό ΕΠΕ και ορισμένα κράτη μέλη προφανώς επιλέγουν να μην υποβάλλουν περιστατικά στο πλαίσιο της ΕΠΕ
- Χαμηλό επίπεδο γνώσης της οδηγίας από κύριους ενδιαφερόμενους και επαγγελματίες
- Ασάφειες γύρω από βασικές έννοιες και ορισμούς, όπως το «όριο σοβαρότητας», η «προληπτική δράση», η «ευνοϊκή κατάσταση διατήρησης»
- Αφερεγγυότητα των φορέων εκμετάλλευσης σε περιπτώσεις δαπανηρής περιβαλλοντικής αποκατάστασης

European Commission Multi-Annual Work Programme 2017 - 2020

Προοπτικές για την Οδηγία (I)

- **Διεύρυνση του ρυθμιστικού πεδίου με προσθήκη νέων ζημιών**
 - Ζημίες στον αέρα
 - Ζημίες σε αρχαία μνημεία, διατηρητέα κτήρια, τοπίο
- **Διεύρυνση του ρυθμιστικού πεδίου με προσθήκη δραστηριοτήτων στο Παράρτημα III**
 - Εξερεύνηση & εκμετάλλευση σχιστολιθικού αερίου
 - Μεταφορά ή απελευθέρωση χωροκατακτητικών ξένων ειδών
- **Επέκταση της αντικειμενικής ευθύνης σε όλες τις οικονομικές δραστηριότητες υπό την Οδηγία**
- **Επανεξέταση των λόγων απαλλαγής**
 - Συμβατότητα με την αρχή «ο ρυπαίνων πληρώνει»

Προοπτικές για την Οδηγία (II)

➤ Εισαγωγή κυρωτικών μηχανισμών

- Επιβολή προστίμων ή/και δεσμεύσεων οργανωτικού ή οικονομικού χαρακτήρα
- Ανάκληση της άδειας λειτουργίας ή της άσκησης μιας δραστηριότητας
- Κατάσχεση/Δέσμευση της περιουσίας του μη συμμορφούμενου φορέα
- Κατάρτιση δημόσιων λιστών με τα ονόματα των μη συμμορφούμενων επιχειρήσεων

➤ Παράλληλη καθιέρωση αποζημιωτικών ταμείων

- Επικουρικός/Εγγυητικός χαρακτήρας

➤ Διαμόρφωση διοικητικών διαδικασιών και προτύπων για την συστηματοποίηση των εφαρμοζόμενων κανόνων και πρακτικών

- Έκδοση εγκυκλίων με πρακτικές κατευθύνσεις για ομοιόμορφη και συνεκτική υλοποίηση των επιταγών της Οδηγίας

(BillionPhotos.com - Fotolia)

**Ευχαριστώ πολύ
για την προσοχή σας!**